Ruta literària:

la Vall d'Albaida i Otos amb *Pana negra* i *Vespres de sang*

"Déu sap els assassinats que devia dur sobre la seua consciència. Segurament, un bon dia es va cansar de dur aquella vida o vés saber tu què: la bona qüestió és que d'una manera o altra va defraudar els seus facinerosos companys. [...] Devia pensar que se n'oblidarien. Però una nit, aprofitant que estava malalt, se li presentaren d'improvís a casa i, després d'apallissar-lo, abusaren de la dona i de la filla. I encara conten que, l'home, l'apujaren en una taula de matar porcs, li clavaren una faca en el coll i el sostingueren entre tots perquè la sang rajara dins d'un llibrell que havien posat davall. Mentrestant, obligaven la seua muller que remenejara la sagnia amb les seues pròpies mans; com se sol fer en la matança del porc, per evitar que es qualle i poder-la així aprofitar per a fer-ne botifarres. A la fi, acabaren degollant també les dones..."

Maria Girona

Melània Gonzàlez

Marina Castells

Índex

1. Contextualització de la proposta **Pàg. 2**

2. Aspectes concrets **Pàg. 5**

2.1. Lloscs literaris que es visitaran Pàg. 5

2.2. Participants de la Ruta i presentació de l'autor Pàg. 6

2.3. Previsió de les despeses de l'excursió Pàg. 7

3. Seqüència prevista d'activitats **Pàg. 8**

3.1. Abans d'eixir Pàg. 8

3.2. Durant l'eixida Pàg. 10

3.3. Després, en tornar. Pàg. 11

4. Conclusió **Pàg. 12**

5. Annexos **Pàg. 13**

1. Contextualització de la proposta

Els motius d'elegir aquestes obres i aquest territori per a elaborar una ruta literària en són molts i molt importants per a nosaltres.

Hem cregut molt adient llegir aquestes novel·les en classe de valencià de primer de Batxillerat perquè resulten d'un nivell literari i de llengua que s'adequa molt al nivell que tenen els alumnes i a més a més, els temes que hi tracta poden ser d'allò més interessants per als nostres alumnes: amor idealitzat, amistats fidels, assassinats morbosos, bandolers i senyors despòtics...

Presentarem a classe les dues novel·les històriques (és a dir, basades en fets reals) que es situen al segle XVIII i a principis del XX a terres valldalbaidines. Per a contextualitzar històricament les dues novel·les i insinuar l'encant que tenen al lector, proposem els següents fragments: un on veiem la crueltat d'un assassinat al segle XVIII i un altre on veiem una reflexió del tot romàntica feta per un dels darrers bandolers de les nostres terres:

> *"Déu sap els assassinats que devia dur sobre la seua consciència. Segurament, un bon dia es va cansar de dur aquella vida o vés saber tu què: la bona qüestió és que d'una manera o altra va defraudar els seus facinerosos companys. [...] Devia pensar que se n'oblidarien. Però una nit, aprofitant que estava malalt, se li presentaren d'improvís a casa i, després d'apallissar-lo, abusaren de la dona i de la filla. I encara conten que, l'home, l'apujaren en una taula de matar porcs, li clavaren una faca en el coll i el sostingueren entre tots perquè la sang rajara dins d'un llibrell que havien posat davall. Mentrestant, obligaven la seua muller que remenejara la sagnia amb les seues pròpies mans; com se sol fer en la matança del porc, per evitar que es qualle i poder-la així aprofitar per a fer-ne botifarres. A la fi, acabaren degollant també les dones".*
>
> *Vespres de sang*
>
> *"S'hi assegué de sobte, talment com si es desplomara, sota l'antic xiprer de dues soques. Poc després es redreçava i es quedava absolutament quiet, gairebé hieràtic, totalment absort. La mirada fixa, com la d'un encantat, en la carena majestuosa del Benicadell, nítidament perfilada per la llum de plata d'una mitja*

lluna de tall esmolat. Al recer de la penya, la línia boscosa de l'alt de Penalba ara li pareixia el gep sinuós d'una gineta a punt de saltar sobre la seua víctima, adés intuïa el perfil ajupit del gegant Tombatossals... [...] Tornà a sonar el crit de la corneta... i la rèplica. Devien festejar, aquelles dues bestioles, i s'engrescaven amb els seus cants. Per què les persones no podien fer com els animals? Per què els hòmens i les dones no anaven cascú a la seua, sense ficar-se amb els altres? Potser era perquè els animals no es feien preguntes... I ell ja se n'estava fent massa i tot."

Pana negra

A banda de tot això, està l'escenari que tenen les històries: la Vall d'Albaida i part del Comtat, del Benicadell a la Mariola. Pensem que és una ocasió ideal també per a presentar a alumnes d'un institut de València, com és el Lluís Vives, part de les comarques centrals valencianes, a nivell de territori, de costums i de gastronomia també. Aquesta experiència pot representar per a la majoria una mena d'iniciació i una part fonamental de l'assignatura de Valencià, pel que fa a contextualitzar i veure "en directe" com es viu en la nostra llengua i quines són les nostres arrels.

També ens agradaria presentar com a potent "atractiu" de la ruta i les novel·les seleccionades, la figura de l'autor, Joan Olivares, i la seua estima pel seu poble.

Joan Olivares és llicenciat en física teòrica i professor de matemàtiques a l'institut d'Albaida, on nosaltres el vam visitar. És autor de diferents novel·les, i gairebé totes han estat premiades amb premis importants de literatura. Ha publicat nombrosos articles sobre gnomònica, matemàtiques i etnografia en revistes especialitzades. És, en definitiva, una persona molt compromesa amb el seu poble i el seu país, culta i generosa, educada i serena, o això és el que ens va transmetre durant l'entrevista que vam mantenir amb ell. Presentem la transcripció de la conversa que vam mantenir a l'Annex 1.

Ara que parlem de l'autor, també és important esclarir la part gastronòmica de l'experiència, com comentàvem abans. Farem l'àpat principal del dia a Ca les Senyoretes, una casa molt especial i relacionada amb les novel·les, però sobretot, un lloc on cuinen menjar típic de les nostres terres, i oferirem, doncs, la possibilitat als alumnes de conèixer les nostres tradicions culinàries.

En resum, pensem que tant els textos, com els continguts, com el personatge que representa l'autor (a qui els alumnes també coneixeran), com els territoris que s'hi relacionen, conformen una combinació d'elements capaç de suggerir molt més del que ens imaginem a uns joves de 16 anys. El que caldrà, doncs, és preparar bé tots els ingredients de la barreja, i això ho farem a continuació, amb les diferents activitats i tasques que hi proposem.

2. Aspectes concrets

2.1. Llocs literaris que es visitaran

Introduirem i treballarem tot el territori que recorren els nostres protagonistes: les vessants nord i sud del Benicadell i la nord de la serra de Mariola: la Vall d'Albaida i el Comtat. El lloc concret que visitarem en la nostra eixida, però, serà el poble d'Otos, a la Vall d'Albaida, on hi ha el focus de les històries de Joan Olivares.

Al poble d'Otos, els llocs que visitarem són els següents (imatges a l'Annex 2):

Vespres de sang

Ermita de la Mare de Déu dels Dolors	Raconada de Sant Roc
Palau del carrer Major	Camí de la Punta
Casa de Felip	Font de Baix

Pana negra

Assut de Pantàliga	Casa de la Vila
Casa Gran	Casa del Gatet
Plaça Major	

2.2. Participants en la ruta i presentació de l'autor

Els alumnes prenen molta importància en aquesta ruta, perquè, a banda de ser ells qui faran moltes i diverses descobertes en aquest viatge, també seran ells qui d'alguna forma "organitzen" les rutes, pel que fa a la presentació dels llocs literaris als seus companys, però no ens avancem i ja veurem més endavant quin és el desenvolupament de les activitats.

Els mediadors literaris, doncs, són els mateixos alumnes en la primera part de la visita, quan fem la ruta. Després de dinar, però, podrem gaudir una estona de la presència de Joan Olivares, l'escriptor de les novel·les, el qual ens explicarà diversos aspectes molt interessants sobre les històries que hem treballat.

Els professors acompanyants són els professors de Català del centre.

2.3. Previsió de les despeses de l'excursió

Les despeses totals de l'excursió per alumne queden ben descrites amb aquest quadre:

AUTOBUS	DINAR	TOTAL
8 €	12 €	20 €

El dinar el farem a un restaurant tradicional i casolà anomenat Ca les Senyoretes, com explicarem més endavant. El preu del menú que farem és de 12 € i trobem que ben s'ho val, perquè presentarem la gastronomia de la zona a alumnes de València que potser mai han tingut la ocasió de conèixer-la.

Considerem, doncs, que el preu de la excursió no és excessiu i és assequible a les despeses familiar d'una família. Si no fos el cas, potser també hi podríem recórrer a algun tipus d'ajuda des de l'AMPA, etc.

3. Seqüència prevista d'activitats

3.1. Abans d'eixir

No farem cap presentació prèvia dels llibres abans de la lectura. Per tant, encarregarem als alumnes la lectura de *Pana negra* per al primer trimestre i de *Vespres de sang* per al segon trimestre. Després de la lectura del primer, és a dir, abans de Nadal, proporcionarem als alumnes un Dossier de viatge, on hi haurà totes les fitxes i materials necessaris per a treballar les lectures.

El dossier estarà composat de les següents activitats prèvies a l'eixida (encara que recomanem anar al dossier de l'alumne directament, on hi ha totes les activitats desenvolupades):

a. L'època: del despotisme als bandolers romàntics

Farem una sèrie d'activitats per tal de presentar l'època de cadascun dels llibres, el bandolerisme a les nostres terres, etc. Les activitats consistiran a la presentació d'uns textos complementaris, a partir dels quals els alumnes faran unes de comprensió i recerca. A continuació exposem un dels textos com a mostra, però presentem tots els textos al dossier de l'alumnat.

Durant el segle XVI el bandolerisme va estar molt actiu al País Valencià, on en certes ocasions els ***bandolers*** *s'aliaren amb els moriscs descontents. La situació de l'àmbit rural del País Valencià havia estat presidida, durant els dos primers terços del segle XVII, molt directament per les conseqüències de l'expulsió dels* ***moriscs****. Els efectes immediats degueren ésser la desclosa d'un bandolerisme potent, les zones fonamentals d'irradiació del qual degueren coincidir amb els llocs de senyoria, sobretot en aquells on la reacció senyorial havia estat més intensa: la Marina i la zona muntanyosa meridional. La recuperació del final del segle XVII marcà la disminució del bandolerisme valencià: pels volts del 1680 les famoses bandositats de la Marina —bandes compactes de malfactors units per relacions familiars i de veïnatge i per l'odi col·lectiu a una altra parcialitat local o comarcal— donaren lloc a*

petites bandes inconnexes que continuaren actuant fins a la darreria del segle, bé que en declivi creixent i amb un aspecte molt interessant del terrorisme ciutadà. Encara, durant la ***Restauració****, hi hagué una reminiscència del bandolerisme al País Valencià, on alguns dels* ***roders*** *(roder) arribaren a aconseguir el control directe de diversos pobles.*

b. El territori: del Benicadell a la Mariola

Farem una presentació a classe d'aquest territori, probablement desconegut per als alumnes. Veurem un vídeo documental de Canal 9 sobre la Vall d'Albaida i farem unes activitats de comprensió que lliuraran quan finalitze la classe (Annex 3).

c. Treball sobre els personatges

Aquesta activitat la farem amb les dues novel·les, primer amb *Pana negra* i després amb *Vespres de sang*. Després de formar grups de 4 alumnes, assignarem un personatge a cada grup. El treball consistirà a crear un pòster de mida A2 sobre el personatge. Els pòsters hauran d'incloure:

1. Descripció física i psíquica del personatge
2. Il·lustració del personatge segons el conceben els alumnes
3. Il·lustració d'algun element que representa aquest personatge
4. Quadre de les relacions amb la resta de personatges

Hem elaborat un exemple de pòster a l'Annex 4.

Després de fer els pòsters, dedicarem una sessió de classe per a presentar-los de forma oral a classe.

d. Presentem la ruta i els llocs a classe

Presentem els plànols de les dues rutes que farem, que hi són al dossier (Annex 5).

A continuació, assignarem un lloc literari a cada grup. Cada grup haurà de buscar algun fragment del llibre (representatiu) on hi apareguen i especificar quina és la importància que tenen aquests llocs.

Cada grup presentarà a Otos el lloc que li hem assignat (descripció del lloc i fragment on hi apareix). El model de fitxa que hauran d'emplenar el trobarem a l'Annex 6.

3.2. Durant l'eixida

L'excursió que farem està composada per diferents parts. A continuació teniu un enllaç amb el recorregut de la ruta:

https://mapsengine.google.com/map/edit?mid=zsOljnlkd5fw.k4VpdcK2lb54

PLANIFICACIÓ DE L'EIXIDA

9.00 h: Eixida en autobús des de València.

10.00 h: Arribada a Otos.

10.30 h: Esmorzar al parc de l'escola.

11.00 h: Comencem la ruta del llibre *Pana negra*.

Cada grup presentarà a la resta el lloc literari que ha treballat.

12.00 h: Comencem la ruta del llibre *Vespres de sang*.

Cada grup presentarà a la resta el lloc literari que ha treballat.

13.00 h: Dinar al restaurant Ca les Senyoretes. Cuina casolana i tradicional de la Vall d'Albaida.

15.30 h: Sobretaula amb Joan Olivares.

Temps per a escoltar històries, per a preguntar els dubtes i curiositats, i per a descobrir moltes sorpreses relacionades amb els llibres a Ca les Senyoretes.

16.30 h: Ruta dels rellotges.

A Otos hi ha una vintena de rellotges de sol repartits per tot el poble. N'escollirem els vuit més importants per visitar-los durant la visita. A classe, farem vuit grups i cadascun haurà d'informar-se del nom del rellotge, l'autor, on es troba i preparar alguna lectura o explicació relacionada amb el rellotge.

A l'Annex 7 posem la fitxa de cada rellotge i la proposta que nosaltres fem de lectura durant la ruta.

3.2. Després, en tornar

L'última activitat relacionada amb la ruta serà fer un diari de viatges sobre l'excursió a Otos. Aquesta activitat també l'hauran de fer en grups, i cada grup s'encarregarà d'un o dos dels punts de la ruta, és a dir, haurà de fer com de periodista i dir què és el que va passar (quin grup presentava el punt i què van llegir), què els va semblar i posar alguna foto.

Perquè aquesta activitat isca bé, prèviament a fer la ruta, hauríem adjudicat a cada grup els punts o punts dels quals s'hauria d'encarregar per fer el diari de viatges. Per exemple, si un grup s'encarrega de presentar la casa de Felip durant la ruta, no es pot encarregar d'explicar aquest fet en el diari de viatges. D'aquesta manera estaran ben atents a les explicacions del companys.

Una vegada que cada grup ja tinga fet el xicotet resum, ho hauran de pujar a Xtimeline, un pàgina web per crear línies del temps en línia. D'aquesta manera entre tots els alumnes faran un cronologia dels esdeveniments més importants i ho tindran de record de la ruta que van fer a Otos.

4. Conclusió

Hem gaudit molt preparant la Ruta i suposant que la faríem amb els nostres futurs alumnes perquè aquesta Ruta ha sigut molt important per a nosaltres, ja que hem descobert un poc més si cap la nostra terra i les nostres tradicions. A més hem conegut Joan Olivares i la seua meravellosa casa i menjar, cosa que ens ha fet estimar un poc més aquesta vall blanca que ens ha vist créixer i madurar. També ens ha unit un poc més a les companyes que l'hem realitzada, perquè hem treballat molt a gust.

Voldríem destacar el que ens ha aportat aquesta ruta a nivell personal, conéixer com es vivia en aquella època de bandolerisme i revoltes a la nostra comarca i els patiments que açò suposava per als habitants, a més, ens ha sorprès el que tardaven o la complicació que suposava, per exemple, viatjar a València o acudir a Xàtiva, coses que nosaltres fem ara quasi sense pensar-nos-ho. Creguem que és un bon treball de reflexió per al nostre alumnat també.

També ens agradaria fer-la amb els nostres companys del màster, no dubtem que, almenys, els ensenyarem aquestos paratges algun dia i menjarem a Ca les Senyoretes, perquè és un indret que pocs coneixen i té molt d'encant, a més, la seua manera de viure i de gaudir la vida a la Vall és única i irrepetible per a que la coneguen gent de la capital o altres ciutats, que realment no tenen aquesta visió de viure en un poble o, més ben dit, ser de poble. Per això l'hem situada al IES Lluís Vives de València, en ple centre del Cap i Casal, també ple d'història.

A tall de cloenda, sols ens queda destacar que és una ruta molt enriquidora per a l'alumnat, tant a nivell personal, com a nivell literari, paisatgístic, cultural i estima pel País, per tant, és més que una ruta literària és una ruta reveladora per a l'alumnat valencià o això esperem que siga.

5. Annexos

ANNEX 1

TRANSCRIPCIÓ DE L'ENTREVISTA AMB JOAN OLIVARES

1. Què hi ha de cert i què d'inventat a aquestes novel·les?
És difícil diferenciar entre els fets reals i la ficció. Una font d'informació han estat els documents trobats, els articles de premsa de l'època, etc. i una altra font ha estat la informació rebuda per la transmissió oral dels grans del poble (que en el cas de Pana Negra sí que ha estat present per la proximitat cronològica i per l'estima del poble a aquest personatge). Podem dir que les novel·les han hagut de distanciar-se d'ambdues per a trobar un fil narratiu versemblant i ben fonamentat. En el cas del Gatet, és curiós, per exemple, la diferència en la descripció del personatge que trobem a la premsa escrita de l'època i les que ens fan els avis del poble, uns descriuen un delinqüent perillós i els altres fins i tot s'emocionen en parlar de la seua humanitat.

2. Quines restes físiques d'aquestes històries queden a l'actualitat (llocs, documents, objectes,...)?
Les restes que queden de la història de Felip Alfonso i la seua història, de Vespres de Sang, són els objectes que vaig trobar en comprar Ca les Senyoretes. Fins aquell moment no havia trobat al poble cap indici ni oral ni material d'aquest personatge, i en trobar-me la documentació del mateix Felip Alfonso i de tots els seus descendents vaig fer una troballa importantíssima. A banda dels documents també hi havia mobles, un llit i diversos objectes que eren del nostre personatge. Ara els conservem a Ca les Senyoretes. Pel que fa a Pana Negra, els objectes o evidencies material que encara conservem són el lloc on estava la seua casa i la seua navalla, que conserva la seua descendència.

3. Per què recomanaria fer aquesta visita literària a Otos i a qui?
Als romàntics. A les persones que hagen llegit els llibres i els haja arribat la història i els personatges, que se l'hagen cregut. A la gent que els emociona aquestes petites coses de segur que els farà molta il·lusió retrobar-se amb les històries llegides. A mi, per exemple, em va fer molta il·lusió viatjar fins a Mequinensa, per trobar-me amb tot el que va descriure Moncada. Era una cosa que havia de fer.

4. Hi ha alguna activitat (no literària) que recomanaria incloure en una visita d'aquestes característiques?

La Ruta dels Rellotges. Pot ser complementària, partint del rellotge dedicat al Gatet d'Otos, que és de Lluna, com no podia ser d'altra manera per a un bandoler que treballava a la nit. I després, també hi ha el rellotge Basset, un rellotge que el dia 25 d'abril fa un joc d'ombres que fan referència i commemoren els fets ocorreguts el 1707.

*** Havíem pensat a fer la ruta per a alumnes de València o bé de la Vall, quina és la opció que et pareix més interessant?**

Està molt bé que siguen alumnes de València, perquè la Vall d'Albaida és una gran desconeguda a València, en general. Poden descobrir el nostre país mitjançant aquestes històries. Potser té més eficàcia a València perquè ja se sap que el Sant de més lluny, és qui fa més miracles... Però també funcionaria molt bé a qualsevol institut de la Vall.

ANNEX 2

IMATGES DELS LLOCS LITERARIS

Vespres de sang

Ermita de la Mare de Déu dels Dolors	**Raconada de Sant Roc**
Palau del carrer Major	**Camí de la Punta**
Casa de Felip	**Font de Baix**

Assut de Pantàliga	**Casa de la Vila**
Casa Gran	**Casa del Gatet**
Plaça Major	

ANNEX 3

ACTIVITATS DE COMPRENSIÓ DEL DOCUMENTAL SOBRE LA VALL D'ALBAIDA

< http://www.youtube.com/watch?v=7Ma6ifN8enU>

ACTIVITATS DE COMPRENSIÓ DEL DOCUMENTAL: LA VALL D'ALBAIDA	
Nom i cognoms:	Classe:
1. Quins són els rius que "vertebren" la Vall d'Albaida?	
2. Quin altre nom rep la vall i per què?	
3. Per quines industries és coneguda l'Olleria?	
4. Com es diu el pantà que ajuda a regular les aigües del riu Xúquer?	
5. Quin tipus de conreus són els que hi predominen?	
6. Quin escriptor és l'autor dels versos dedicats al Buixcarró?	
7. Quins són els dos edificis que més destaquen a Albaida?	
8. Com s'anomena el barri antic d'Ontinyent?	
9. Quines són les festes que formen part "d'una arrelada identitat	

col lectiva"?
10. Com anomenaven els musulmans el nucli urbà de Bocairent?
11. Quina mítica serra podem trobar al terme de Bocairent?
12. Cita els versos de David Mira que tanquen el documental.

ANNEX 4

PÒSTER SOBRE ELS PERSONATGES

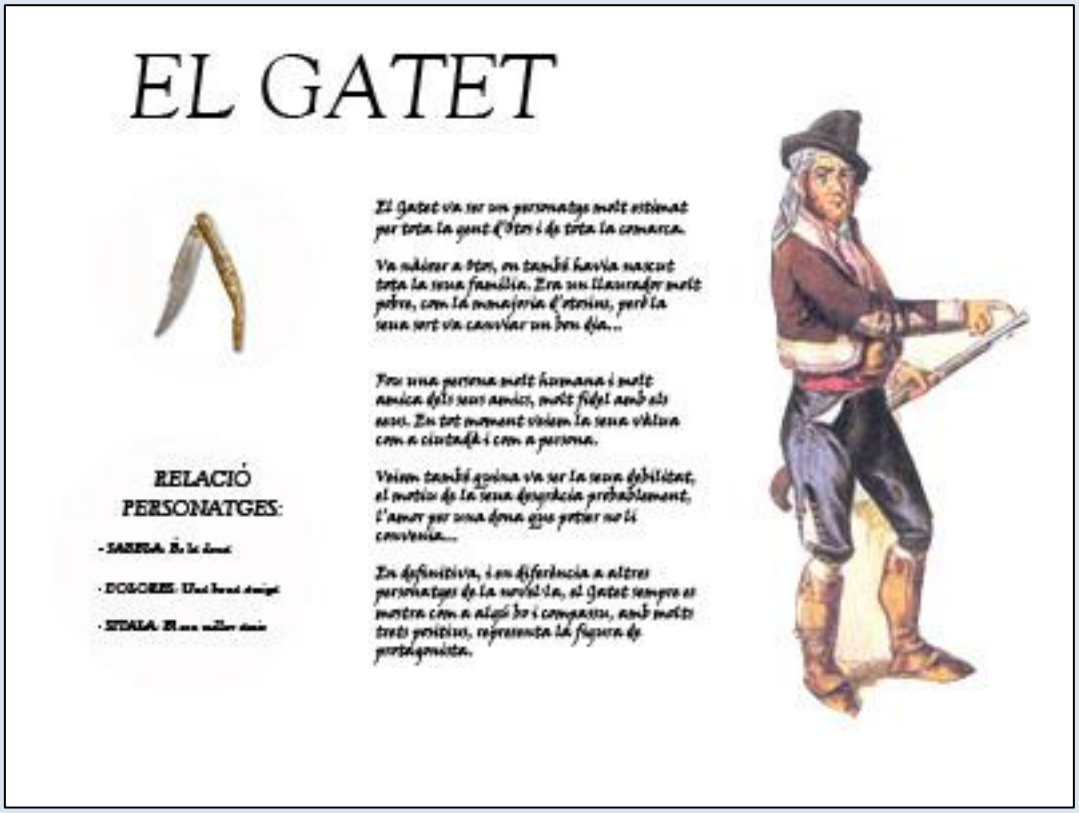

ANNEX 5

RUTES LITERÀRIES

Pana negra

Vespres de sang

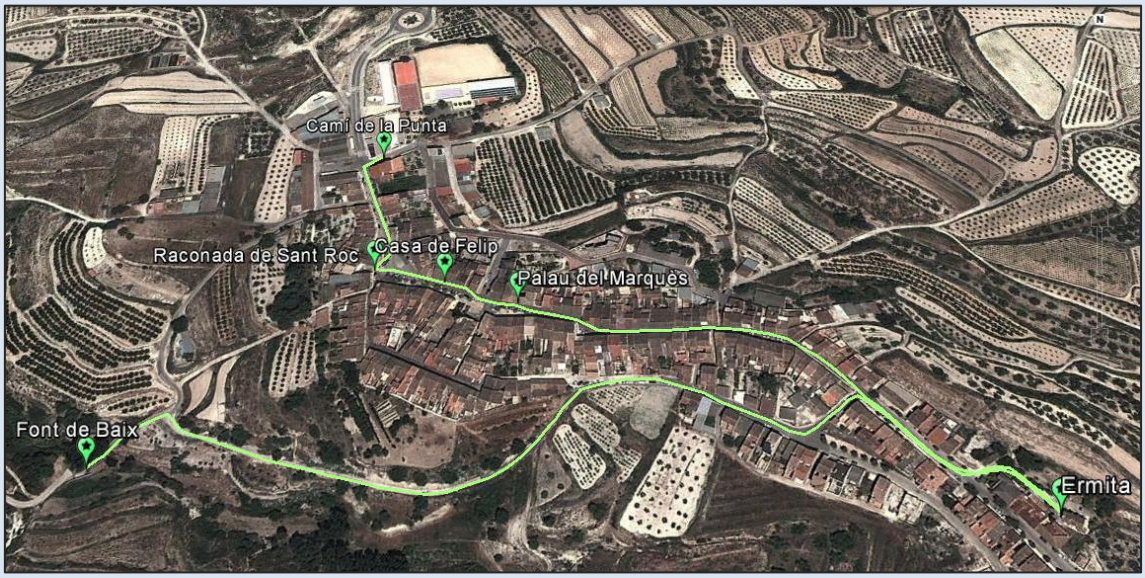

ANNEX 6

FITXES SOBRE ELS LLOCS QUE CAL EMPLENAR Ruta de Pana negra

Ruta de Pana negra

Lloc literari: **Assut de Pantàliga**

Situació: al barranc de la Mata

Importància al llibre: On el Gatet rep el seu renom

Fragment on s'esmenta:

El renom de Gatet li venia de menut, d'un dia de primavera que es mirava de lluny la disputa entre uns jóvens que volien impressionar un pomell de fadrines per meréixer. Inútilment, provaven aquells bons mossos de creuar amb un salt les cinc vares complides de l'assut de Pantàliga. Després que tots ells havien acabat amb els calçons remullats i la dignitat arrugada, Marià s'hi va acostar amb dissimulació i, com aquell que no ho vol, salvava netament l'amplària del bassal, i encara am bos bons pams d'escreix, si ho voleu creure.

-És un gatet, el meu cosí –atiava l'orgull familiar Teresa la Molinera, una de les poncelles més cobejades dels set pobles del rodal.

I el Gatet que se li quedà per sempre més. [...]

Lloc literari: **Casa Gran**

Importància al llibre: Lloc on viu Sabela i Dolores.

Fragment on s'esmenta:

" En arribar al carreró de Difunts, Marià arrambà Sabela contra la portalada i intentà besar-la en la boca. Ella hi interposà un dit tot fent un somriure maleitó. Ell va afirmar breument amb el cap i la seguí amb la mirada mentre s'allunyava. Sabela va fer girar el forrellat de la porta i n'obrí el batent. Marià va escrutar amunt i avall del carreró, i havent comprovat que no hi havia roba estesa, seguí el camí de Sabela i es refugiava sota el llindar. A l'instant, ella treia el cap a través del postic i li indicà que la seguira. Travessaren el porxe i quan ell pensava que pujarien les escales del graner, ella el va conduir a través del pati. Passaren sota la llimera i a la vora del pou, i entraren en la casa. A la cuina van sentir uns sorolls que els feren aturar-se. Devia ser Dolores que ja hi preparava els menjars de l'endemà. Sabela l'estirà del braç i l'obligà a seguir-la. Travessaren el corredor i entraren en una sala que donava accés a dues habitacions. En les parets, hi penjaven una dotzena de retrats, en un va reconéixer Baltasar. Sabela s'assegué en una butaca i amb un gest amable li oferí el seu costat."

Lloc literari: **Plaça Major**

Importància al llibre: Nucli de la vila, on celebren les festes del poble.

Fragment on s'esmenta:

A la plaça Major, no cabia un cap d'agulla. Assegut en la seua diminuta cadira, el Tio Botó, coix, borni i malcarat on n'hi haja, bufava l'instrument amb una energia impròpia de qui ja ha depassat la seixantena. Massa que ho sabia, el vell músic ambulant, que la seua recompensa [...]

Lloc literari: **Casa de la Vila**

Importància al llibre: On el "poble espanyol" perdona el Gatet..

Fragment on s'esmenta:

"Després de les salutacions, la comitiva remuntava la costa del carrer Major en anàrquica processó revestida de solemnes intermitències de silenci, fins que arribaren a la Casa de la Vila. Així que les autoritats i el nouvingut entraren en el recinte municipal, els xiquets proclamaren al vent un unànime visca el Gatet d'Otos i tot seguit començaren a imitar el miol felí tot recorrent amunt i avall el poble i enfilant-se en els reixats del carrer Major. Dins de la sala, l'alcalde va llegir a Marià la carta qeu havia rebut de la capitania General de Melilla, en la qual s'encomanava al municipi l'obligació de vigilar el recte ocmportament del *ex-preso Mariano Seguí i Calatayud, alias el Gatet d'Otos,*

	indultado por la Reina en recompensa de sus meritorias acciones en la guerra contra el invasor del suelo patrio, i aprofitava l'ocasió per demanar al susdit Marià que ajustara la seua conducta futura a la d'un ciutadà honorable. Marià es va comprometre públicament a complir les lleis i els costums com a bon otosí i espanyol, i persona agraïda a un poble que l'havia sabut perdonar per les seues faltes i fins i tot li premiava amb afecte els danys que *en otro tiempo tuve la maldad de ocasionarles*."

Lloc literari: **Casa del Gatet**	
	Importància al llibre: Lloc on degué viure els últims anys de la seua vida. **Fragment on s'esmenta:** " Otos, onze de març de 2005, deu del matí d'hora solar, raconet de la Plaça: una autoritat municipal descobreix una placa commemorativa sota un rellotge de Lluna. La lletra hi resa: "En este raconet visqué Marià Seguí i Calatayud, el Gatet d'Otos (1819-1904), roder temut i estimat".

Lloc literari: **Camí de la Punta**

Importància al llibre: Lloc per on Felip va haver de fugir durant una renyina amb Butxaquetes.

Fragment on s'esmenta:

Quan es va veure vençut, el mala bèstia roí, arrancà a córrer cametes ajudeu-me fins que va desaparèixer pel cantó del **camí de la Punta**. Entre uns quants homes entraren Butxaquetes en una casa del veïnat i l'atengueren. El pobre en va resultar amb un braç matxucat i tot el cos ple de tocats i blaüres. I encara sort. Per al que hauria pogut ser, no era gran cosa.

Lloc literari: **Raconada de Sant Roc**

Importància al llibre: Ací es on té lloc els tirotejos que mana Felip.

Fragment on s'esmenta:

De sobte el Roig isqué de la **raconada de Sant Roc** i començà a córrer desesperat. Sonaren dos nous trets, però cap no feu blanc en el seu objectiu. El ganxut, després de fer dos o tres girs a dreta i a esquerra per esquivar a la punteria dels agressors, dreçà les sues gambades tot dret on érem nosaltres. Quan el vaig tenir a prop, vaig veure que també estava ferit, però no devia ser molt greu, perquè corria i saltava un gat engabiat.

Lloc literari: **Casa de Felip del carrer Major**

Situació: Carrer del Santíssim Crist, 30

Importància al llibre: Casa del protagonista.

Fragment on s'esmenta:

La casa de Felip, si no contem el palau, és la millor del poble. Està a la part de baix del carrer Major, molt prop de la plaça. Al cantó esquerre de la frontera, a una alçada de dues braces, té una pedra en la qual es representen en rebaix dues mans a banda i banda i, enmig, una mena d'estrela, o de flor, dins de la qual hi ha escrit: «any 1660». Sempre he pensat que aquesta casa deu ser la de la construcció de la casa, però dels símbols, no se m'acut cap significació. Fa d'amplada, el casal, seixanta-vuit pams complits, i entre balcons, finestres i portes, té dotze obertures al carrer, quatre a cada altura, i això sense comptar-hi els finestrons del celler, que s'obrin en el terra de les finestres de baix.

Lloc literari: **Palau del carrer Major o Palau del marquès de Sant Josep**

Situació: Carrer del Santíssim Crist, 12

Importància al llibre: Indret on té lloc la mort de Pasqualeta i els seu pares.

Fragment on s'esmenta:

Es veu que aquell home devia ser un terrible bandit, un d'aquells que no paren esment a fer tota mena de lladreries i crims, tant per compte propi com pel d'altri, capaç de segar una vida innocent per unes monedes. Déu sap els assassinats que devia dur sobre la seua consciència. Segurament, un bon dia es va cansar de dur aquella vida o vés saber tu què: la bona qüestió és que d'una manera o altra va defraudar els seus facinerosos companys. [...] Devia pensar que se n'oblidarien. Però una nit, aprofitant que estava malalt, se li presentaren d'improvís a casa i, després d'apallissar-lo, abusaren de la dona i de la filla. I encara conten que, l'home, l'apujaren en una taula de matar porcs, li clavaren una faca en el coll i el sostingueren entre tots perquè la sang rajara dins d'un llibrell que havien posat davall. Mentrestant, obligaven la seua muller que remenejara la sagnia amb les seues pròpies mans; com se sol fer en la matança del porc, per evitar que es qualle i poder-la així aprofitar per a fer-ne botifarres. A la fi, acabaren degollant també les dones.

Mentre esperàvem que tornara Antoni, vaig seure en l'empedrat d'enfront del **palau**. Miquel em va passar la carabassa plena de vi i la vaig alçar per damunt del cap per fer-ne un bon glop al gall. [...] No sé si era efecte del vi o de l'excitació o, simplement, la novetat de trobar-me en aquelles hores assegut enfront del palau veient, com per un

art de màgia, emergir del fons d'unes taques obscures els artístics forjats dels finestrals, les pietoses imatges de les manisetes, els coronaments artístics dels finestrons... No ho sé, què devia ser, però el cas és que m va semblar més colossal que mai, més distingit, més formós. Els que no el coneguin, podrien pensar que és només la presumpció, una fatuïtat pròpia d'un pobre pagès que no ha vist més món que el que li abraça la vista cada matí des del seu trosset, que em fa enorgullir-me d'aquesta manera. Però els que l'han vist saben que no es el cas, que, de **palaus com el dels marqués**, no se'n troben així com així. Si a Xàtiva, per posar un cas, el posàvem a la vora del palau d'Alarcó, que és dels més populosos que s'hi troben, no diré que el millorara, però tampoc no hi desdiria gens ni mica.

Lloc literari: **Ermita de la Mare de Déu dels Dolors**

Situació: Camí de l'ermita

Importància al llibre: És el motiu pel qual el retor vol fer una recol·lecta entre els senyors i així poder rehabilitar-la.

Fragment on s'esmenta:

Ja feia temps que el mossèn hi barrinava i a la fi es va decidir: «Han passat quinze anys d'ençà que s'acabaren les obre de **l'ermita** —ens havia retret des del púlpit unes setmanes abans— i des de llavors els otosins heu tingut la santíssima barra de no rascar-vos la butxaca ni acatxar l'esquena que no fóra pel vostre propi interès. [...] Ha arribat l'hora de fer una obra que s'ho valga, un detall bonic que adorne la casa de Déu, que li done un aire nou i que servisca per a fortificar la fe dels parroquians, certament debilitada per uns mals vents que bufen amb força d'enllà la tramuntana. [...] I

quina millor ofrena a la glòria del Noste Senyor Jesucrist que embellir la casa de sa Immaculada Mare, **l'ermita de la Mare de Déu dels Dolors**, amb unes pietoses pintures, amb unes delicades estampes que n'adornen les proporcionades voltes del sostre».

Lloc literari: **Font de baix**

Importància al llibre: Lloc on el protagonista anava sovint de menut.

Fragment on s'esmenta:

Aprofitant que les nostre mares s'estaven fora de les parets del poble, nosaltres gosàvem acostar les nostres guimbades a **la font de Baix**, a l'hort de Tormo, i fins a la bassa d'Álvarez, desafiant-hi la llegendària senyoria de la Malaventura i del Moro Mussa, dos esperits terrorífics, habitants immemorials del pou Álvarez, que es relleven en una vigilància sempre atenta als descuits dels xiquets, per tal d'encalçar-los i utilitzar-los per a perpetrar-hi les més grans malícies imaginables, amerades totes amb la seua sang innocent.

ANNEX 7

FITXES DELS RELLOTGES DE SOL

Títol: **La norma no és un dogma**

Autor: Andreu Alfaro

Lloc: Rotonda de la plaça del Llaurador

Activitat: Explicació de com es calcula l'hora en els rellotges de sol, ja que l'hora solar no coincideix amb la dels rellotges mecànics.

Títol: **Rellotge de fang**

Autor: Arcadi Blasco

Lloc: Plaça del Llaurador, 7

Activitat: Els alumnes crearan un text en què el tema principal siga el fang i l'hauran de llegir.

Títol: **Unió**

Autor: Elisa Martí

Lloc: Plaça del Llaurador, 12

Activitat: És un homenatge a al Gatet d'Otos en el centenari de la seua mort. Els alumnes llegiran un xicotet fragment de *Pana negra* que parle d'ell.

Títol: **Rellotge dels pimentons**

Autor: Rafael Armengol

Lloc: Camí de la Font de Baix s/n

Activitat: Lectura del poema dels pimentons de Vicent Andrés Estellés.

Títol: **Bici-rellotge**

Autor: Antoni Miró

Lloc: Carrer de Sant Crist (placeta de l'església)

Activitat: Breu explicació de la vida de l'autor d'aquest rellotge.

Títol: **Venim del nord, venim del sud**

Autor: Rafael Amorós i Joan Olivares

Lloc: Pati del Palau del Marquès de Sant Josep

Activitat: Lectura de la lletra de la cançó de Lluís Llach que té el mateix títol que l'obra.

Títol: **Polifem**

Autor: Manuel Boix

Lloc: Carrer de Sant Crist, 6

Activitat: Narració de la llegenda en la qual Ulisses li clava un llança a Polifem.

Títol: **Meló-soleil**

Autor: Artur Heras

Lloc: Sant Josep, 1

Activitat: Contar un poquet la història d'aquesta fruita d'estiu.